

مواد نفتی جان جنگل‌های «حرا» را می‌گیرد

تهران (پانا) - جنگل‌های مانگرو (حرا) با حدود ۱۰ میلیون هکتار مساحت، یکی از با ارزش‌ترین اکوسیستم‌های جنگلی به شمار می‌آیند و بیشترین پراکنش را در سواحل رودخانه‌ها و دریا‌های مناطق نیمه استوایی دارند.

این جنگل‌ها در ایران ۲۰ هزار هکتار وسعت دارند که موارد عمده‌های همچون ورود آب‌های آلوده حاصل از فاضلاب‌های شهری، پسماندهای صنعتی و مواد نفتی، سرشاخه‌های زنی به منظور تامین غذای دام و به ویژه تخلیه مواد نفتی و سوخت قاچاق در این جنگل‌ها، بقای این جنگل‌ها را در معرض تهدید قرار داده است و باعث آسیب‌های جدی به این اکوسیستم شده است.

۱۰۷ گونه از درختان مانگرو در دنیا وجود دارد و دو گونه از آن به نام‌های «حرا» و «چندل» در ایران وجود دارد. این درختان یا همان جنگل‌های مانگرو که در ایران به جنگل‌های حرا معروف هستند درختانی شور پسندند که در حد فاصل خشکی و دریا در مناطق جزر و مدی در نواحی گرمسیری و نیمه گرمسیری رشد می‌کنند. جنگل‌های حرا قادرند سالانه حدود ۶ تا ۸ تن کربن را در یک هکتار از خاک ذخیره کنند، حفاظت سواحل از گزند سیلاب‌ها و سونامی، جلوگیری از فرسایش سواحل، پشتیبانی چرخه مواد مغذی موجود در آب، زیستگاه بسیار مناسب برای رشد گیاهان و جانوران، تولید اکسیژن به علت فتوسنتز، تهیه مواد اولیه رزین و تانن، وابستگی گونه‌هایی از ماهیان و میگوها در دوره‌های زندگی خود به این درختان، استفاده از ژن‌های این درختان در زیست فناوری به عنوان منابع ژنتیکی، خواص طبی، کاربرد آنها در ترکیبات دارویی، زیبایی و چشم‌انداز طبیعی و جذب توریست، برخی از فواید جنگل‌های حرا است.

با توجه به اهمیت این درختان، در سال ۱۳۵۱، اراضی پوشیده از مانگرو در سطح ملی به‌عنوان منطقه حفاظت شده تحت مدیریت قرار گرفت. در سال ۱۳۵۴ به عنوان ذخیره‌گاه زیست‌کره پذیرفته و ثبت شد. در سال ۱۳۵۵ نواحی بکر جنگل‌های مانگرو، گل‌زارها و نهرها در تنگه خوران با عنوان تالاب مهم با ارزش بین‌المللی (رامسر سایت) به ثبت کنوانسیون تالاب‌ها رسید. وسعت جنگل‌های مانگرو در استان‌های بوشهر، هرمزگان و سیستان و بلوچستان وجود دارد اما بیشترین مساحت این جنگل‌ها در استان هرمزگان است. جنگل‌های حرا مزیت‌های بسیار زیادی را عاید منطقه می‌کند و اصلی‌ترین تأثیر جنگل‌های حرا کمک به معیشت ساحل‌نشینان و صیادان است، زیرا که آبزیان و به‌خصوص میگو برای زادآوری و تکثیر به این مناطق روی می‌آورند. همچنین یکی دیگر از منافع جنگل‌های حرا زیستگاه مناسب برای پرندگان بومی و مهاجر است که این مهم باعث جذب گردشگر و ایجاد یک مکان تفرجگاهی می‌شود که خود بستری مناسب برای اشتغال‌زایی ساکنان و دارای ارزش افزوده بسیار بالایی بوده که امید است مسئولان توجه ویژه‌ای به این منطقه برای توسعه گردشگری و ایجاد اشتغال داشته باشند اما نکته‌ای که وجود دارد حفاظت از این جنگل‌ها در مقابل تهدیدهایی است که روز به روز بیشتر می‌شود و تلاش‌ها باید در راستای حفاظت از این اکوسیستم ارزشمند، مضاعف شود.

میثم قاسمی، معاون فنی اداره کل محیط زیست هرمزگان در جمع خبرنگاران و هنگام بازدید از جنگل حرا با اشاره به اهمیت این اکوسیستم‌ها گفت: «وسعت منطقه ۸۶ هزار هکتار است و به عنوان تالاب ۱۰۲ هزار هکتار وسعت دارد. در استان هرمزگان دو گونه جنگل مانگرو وجود دارد که یکی «حرا» و گونه دیگر «چندل» است که در سواحل شرق استان است. نام این منطقه خور خوران است و از نظر تنوع زیستی قوی است و دو گونه پستاندار

دریایی در منطقه مشاهده شده است. جنگل حرا به عنوان منطقه حفاظت شده شامل تالاب بین‌المللی خور خوران، ذخیره‌گاه زیست کره، ژئوپارک قشم است. بزرگ‌ترین قسمت حرا در کشور بین جزیره قشم و شهر خمیر است و دارای بیشترین تراکم است.

معاون فنی اداره کل محیط زیست هرمزگان افزود: با توجه به اینکه ارتزاق جوامع محلی که اطراف جنگل حرا زندگی می‌کنند به این منطقه وابسته است، این منطقه ذخیره‌گاهی است برای ماهیگیری و سایر آبزیان از جمله ماهی و میگو. در جنگل‌های حرا دو گونه از پستانداران دریایی (دلفین گوژپشت و دلفین پورپویز) زیست می‌کنند و در این منطقه دیده مشاهده می‌شود.

او اضافه کرد: همچنین این منطقه میزبان پرندۀهای مهاجر است که در فصل زمستان به منطقه می‌آیند و در سرشماری‌هایی که انجام شده است بیش از ۵۰ گونه پرندگان آبی و کنار آبی مشاهده شده است. علاوه بر آن پرندگان شکاری گونه‌های خشک‌زی و سسک‌ها نیز مشاهده می‌شود. در فصل بهار و تابستان نیز مکانی برای جوجه آوری چند گونه از حواصیل‌ها، اِگرت ساحلی و اِگرت بزرگ است.

قاسمی همچنین به اهمیت منطقه حرا برای جوامع محلی اشاره کرد و گفت: در فصلی از سال که هوا خوب است، این منطقه میزبان بسیاری از گردشگران است که با مدیریت جوامع محلی امور مربوط به گردشگری انجام می‌شود و این امر به معیشت پایدار درون منطقه کمک می‌کند.

قاچاق سوخت تهدیدی برای اکوسیستم حرا

معاون فنی اداره کل محیط زیست هرمزگان درباره مخاطراتی که جنگل‌های حرا را تهدید می‌کند نیز توضیح داد: نکته‌ای که در این زمینه باید به آن توجه کرد این است که باید در کشور آموزش گردشگری پایدار به صورت کامل انجام شود. برخی مواقع می‌بینیم نیاز است قبل از اینکه گردشگر وارد منطقه شود حتما آموزش داده شود تا گردشگر آگاه باشد اما متأسفانه ضعف آگاهی یکی از مشکلات منطقه است. علاوه بر این یکسری فعالیت‌هایی است که مورد تایید نیست و در منطقه صورت می‌گیرد که صید غیرمجاز، حمل و نقل و قاچاق سوخت و تخلیه سوخت درون منطقه است که خیلی آسیب جدی می‌رساند و یکی از چالش‌های اصلی این موضوع است. در واقع آلودگی‌های نفتی در قالب قاچاق سوخت و تخلیه آن داخل جنگل حرا، به منطقه آسیب می‌زند چون علاوه بر خساراتی که به اکوسیستم وارد می‌کند تاثیر منفی نیز بر معیشت مردم به واسطه ماهیگیری و فعالیت‌های گردشگری نیز وارد می‌کند.

به گفته قاسمی، پایش‌های لازم برای بررسی درختان انجام می‌شود. در برخی از نقاط ممکن است به واسطه تهدیداتی که وجود داشته حجم درختان کم شده باشد اما بررسی‌های ماهواره‌ای در ۳۰ سال اخیر نشان می‌دهد افزایش سطح داشته است.

او با اشاره به بررسی روند تغییرات ۳۰ ساله جنگل‌های حرا و میزان تخریب درختان این جنگل‌ها، گفت: طبق بررسی روند ۳۰ ساله تغییرات، مشاهده کردیم که روند تخریب درختان کاهش یافته است. قبل از اینکه در دهه ۵۰ جنگل‌های حرا به منطقه حفاظت شده تبدیل شوند، خود مردم بومی منطقه از این منطقه حفاظت می‌کردند و از آنجا که بسیاری از مردم این منطقه شتر دارند اجازه نمی‌دادند وارد جنگل شود چون معتقد بودند چرای شتر به واسطه پاکوب باعث می‌شود تا ریشه‌های دریایی درختان تخریب شود و اگر شتر به درختان لب بزند حرا خشک می‌شود.

مشارکت جوامع محلی در احیای حرا

قاسمی همچنین به همکاری محیط زیست و جوامع محلی برای حفاظت از جنگل‌های حرا اشاره کرد و گفت: «اکنون محیط زیست جوامع محلی را به رسمیت شناخته است چون معتقد است حفاظت باید به کمک جوامع محلی صورت بگیرد و پروژه‌های حفاظتی بدون کمک جوامع محلی پیش نمی‌رود و به شکست منتهی می‌شود، بنابراین باید مشارکت مردم را داشته باشیم که هم به نفع منطقه در مساله حفاظت و تنوع زیستی است و هم به نفع جوامع محلی.»

او همچنین تاکید کرد که برنامه جامع حفاظت از جنگل‌های حرا با مشارکت جوامع بومی، در مراحل پایانی تدوین قرار دارد و پس از تدوین مراحل تصویب را سپری خواهد کرد.

معاون فنی اداره کل محیط زیست هرمزگان تاکید کرد: «با اقداماتی که در محیط زیست صورت گرفته است سعی کردیم در موضوع کاشت جنگل حرا و احیای درختان با کمک منابع طبیعی استان پوشش حرا را احیا کنیم و این برنامه را با مدیریت زیست بومی و مشارکت ذی نفعان و جوامع محلی پیش ببریم و از منطقه حفاظت کنیم تا به بهره‌برداری پایدار برسیم. در واقع باید به واسطه مدیریت زیست بومی، این منطقه طی ۲۵ سال آینده با تنوع زیستی پویا و معیشت پایدار باشد.»

چرایی توقف فعالیت معدن خاک سرخ هرمز

بخشی از بازدید یک روزه خبرنگاران حوزه محیط زیست به بازدید از جزیره هرمز اختصاص یافت. جزیره هرمز، جزیره‌ای به مساحت ۴۲ کیلومترمربع در ورودی خلیج فارس و در ۸ کیلومتری بندر عباس واقع شده است که از آن به عنوان نگین خلیج فارس یاد می‌شود و خاک‌های رنگی آن به دلیل جذابیتی که دارد مشهور است. صیادی و تجارت دریایی منبع اصلی معیشت ساکنان هرمز است و تا چند سال اخیر از معدن خاک سرخ جزیره بهره‌برداری می‌شد که به دلیل رعایت نکردن ملاحظات محیط زیستی، فعالیت آن متوقف است.

قاسمی در توضیح چرایی توقف معدن خاک سرخ هرمز گفت: این معدن از دهه ۴۰ فعال بوده است. فعالیت معدن خاک سرخ جزیره هرمز فعلا به واسطه آلودگی‌هایی که داشت و موضوع صادرات آن متوقف شده است. البته یکسری پروانه‌های بهره‌برداری نیز مربوط به معدن است که هنوز باطل نشده است اما فعالیت معدن به واسطه مشکلاتی که داشته متوقف شده است. در سال‌های گذشته موضوع گردشگری مطرح شده است و مردم بومی نیز راغب هستند که معدن فعال نباشد و حداقل سه سال است که فعالیت معدن متوقف است.